

Hvordan Bibelen har påvirket kulturen

Del 2, forfattere

I denne delen av serien, Bibelens påvirkning på den nordiske kulturen, skal vi se nærmere på nordiske forfatters forhold til Bibelen. I det danske bladet *Kristelig Dagblad* sto det følgende om danskene, som vi også kan si passer for hele Norden:

«For 200 år siden lærte man om Bibelen i skolen eller i kirken og hadde derfor en dypere kunnskap om den bibelske litteraturen. Men i dag kjenner mange dansker stort sett til juleevangeliet og er derfor ikke i stand til å høre ekkoet fra Bibelen i litteraturen ... Selv om den kristne innflytelsen er mindre i dagens samfunn, er den dog fortsatt betydelig til stede, selv hos forfattere som tar avstand fra kristendommen.»¹

Vi begynner med norske forfattere.

Henrik Ibsen (1828–1906) Norsk dramatiker og forfatter

Store norske leksikon sier om Henrik Ibsen: «Han har siden [1879] vært den sentrale norske forfatteren og et litterært verdensnavn.»² Det antas at Ibsens skuespill er de mest spilte i verden etter William Shakespeare.

At han hadde et forhold til Bibelen, er det ingen tvil om. I et brev til Bjørnstjerne Bjørnson skrev Ibsen i 1865: «Jeg arbejder baade Formiddag og Eftermiddag hvilket jeg før aldrig har kunnet. Herude er velsignet fredeligt, ingen Bekjendtskaber, jeg læser ikke andet end Bibelen,— den er kraftig og stærk!»³. I dag ligger Ibsens bibel på hans skrivebord i Ibsenmuseet.

Bibel.no skriver: «Vi vet at Henrik Ibsen brukte Bibelen som kilde for sin diktning. Av spesiell betydning er den såkalte Grimstad-bibelen (Billed-Bibel for Det norske Folk 1840), som Ibsen fikk låne av sin arbeidsgiver da han var apotekermedhjelper i Grimstad.»⁴

Sigrid Undset (1882–1949) Norsk forfatter

Sigrid Undset er Norges internasjonalt mest kjente kvinnelige forfatter. Hennes mest kjente verk er triologien om Kristin Lavransdatter (*Kransen*, *Husfrue* og *Korset*), utgitt 1920–1922. Disse bøkene førte til at hun i 1928 ble tildelt nobelprisen i litteratur.

¹ <https://www.kristeligt-dagblad.dk/kirke-tro/2014-05-07-litteraere-klassikere-gennemsyret-af-bibelen> (lest 29.02.20)

² https://snl.no/Henrik_Ibsen (lest 29.02.20)

³ <https://www.ibsen.uio.no/search.xhtml?searchString=Bibelen&verk=null&fil=null&type=null&iehack=%E2%98%A0> (lest 29.02.20)

⁴ <https://www.bibel.no/Nyheter/Nyheter2018/Apokryfene> (lest 29.02.20)

Sigrid Undset levde i en tid da Bibelen fortsatt spilte en viktig rolle i samfunnet, noe som også er tydelig i hennes forfatterskap. En leser beskriver triologien Kristin Lavransdatter slik: «Et sentralt tema i bøkene til Undset er kampen i mennesket mellom egenvilje og Guds vilje. Bøkene har en tydelig religiøs ramme; Bibelen er klangbunn i verket».

Knut Hamsun (1859–1952) Norsk forfatter

Knut Hamsun er en av Norges mest framtrædende forfattere. For mange betraktes han som opphavet til den moderne roman. Han ble tildelt nobelprisen i litteratur i 1920 for boken «Markens grøde».

Det er ingen tvil om at Hamsun hadde et forhold til Bibelen, som han hadde lest flere ganger. For eksempel er tittelen til boken han vant nobelprisen for, *Markens grøde*, hentet fra Bibelen. «Han lod ham fare hen over Jordens høie, og han aad Markens Grøde.» (5. Mosebok 32:13 NO1904; se også Esekiel 36:30 og Joel 1:1). I det hele tatt er det mange hentydninger til Bibelen i *Markens grøde*.

Levi Henriksen (1964 –) Norsk forfatter, musiker og journalist

Levi Henriksen debuterte i 2002 med novellesamlingen *Feber*. I 2004 kom hans første roman, *Snø vil falle over snø som har falt*, der Bibelen har stor betydning for hovedpersonen. For denne boken fikk han Bokhandlerprisen samme år.

I et intervju i Vårt Land forteller Levi Henriksen om sitt forhold til Bibelen, og hva den har å si for hans forfatterskap: «Veldig viktig. Livet er jo en evig kamp mellom det gode og det onde. Dette handler Bibelen om, og dette handler mine bøker om. Uansett om man tror eller ikke, så rommer Bibelen mange fantastiske historier ... for meg er Bibelen alle historiers mor. Alle musikere og filmskapere jeg kjenner, skjelner til Bibelen, enten de tror eller ei».⁵

Sverige

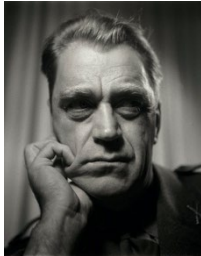
Selma Lagerlöf (1848–1940) Svensk forfatter og lærer

Selma Lagerlöf er en av Sveriges mest berømte forfattere. Hun mottok som første svenske og første kvinne nobelprisen i litteratur i 1909.

Allerede som tiåring hadde hun lest Bibelen fra perm til perm. Selma Lagerlöf var tydelig inspirert av Bibelen i sitt forfatterskap. Det er mange referanser til den i flere av hennes bøker. For eksempel finner man bibelske

⁵ <https://www.vl.no/old-kultur/hyller-bibelen-som-inspirasjonskilde-1.272384?paywall=true> (lest 29.02.20)

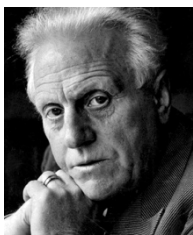
temaer som skyld, forsoning og tilgivelse i hennes mest berømte roman, *Nils Holgerssons forunderlige reise gjennom Sverige*. En bok som i mange år ble brukt som lærebok i geografi i de svenske skolene.

Vilhelm Moberg (1898–1973) Svensk forfatter, journalist og dramatiker

Vilhelm Moberg er mest berømt for bokserien bestående av fire romaner som beskriver en gruppe svensker som utvandrer fra Småland til Minnesota på midten av 1800-tallet. Selv om han omtalte seg selv som ateist, hadde han et nært forhold til Bibelen. I et hefte utgitt av *Vilhelm Moberg-Sällskapet* står det:

«Mobergs kjennskap til Bibelen er velkjent – han leste den fra perm til perm ti år gammel – vi vet også at han alltid hadde sin mormors bibel tilgjengelig når han skrev på en roman. At han er stilistisk påvirket av språket i Det gamle testamente, er også et faktum. Selv hevdet han at ingen overgikk forfatteren av Mosebøkene.»⁶

Pär Lagerkvist (1891–1974) Svensk forfatter og dramatiker

Pär Lagerkvist ble medlem av *Svenska Akademien* i 1940 og mottok nobelprisen i litteratur i 1951.

Store norske leksikon skriver om ham: «Med sin bakgrunn i gammelkirkelig, pietistisk farvet smålandsk bygdemiljø har Lagerkvist mer enn noen annen svensk dichter gitt uttrykk for det sjokkerte møtet med en moderne, sekularisert verden.»⁷ Temaer han ofte tar opp, er blant annet forholdet mellom godt og ondt, den frie vilje og Guds eksistens.

Åsa Larsson (1966 –) Svensk forfatter og jurist

Åsa Larsson er krimforfatter og har vokst opp i Kiruna, i Nord-Sverige. Hun debuterte som forfatter i 2003 med boken *Solstorm*, som hun ble tildelt *Svenska Deckarakademiens* pris for beste svenske krimdebut for. I løpet av årene har hun utgitt flere bøker som har fått priser. Hennes bøker er solgt i over 1,2 millioner eksemplarer bare i Sverige, og er oversatt til 23 språk.

Hun er kjent for å begynne sine krimbøker med et bibelsitat. I et intervju i en artikkel på nrk.no forteller hun om sitt forhold til Bibelen:

⁶ https://vmssk.files.wordpress.com/2014/02/smaskrift_nr10.pdf (lest 29.02.20)

⁷ https://snl.no/P%C3%A4r_Lagerkvist (lest 29.02.20)

«Jeg leser i Bibelen hver dag. Jeg leser fire kapitler ... Når folk reflekterer over sine liv, er det ofte et bibelsitat som dukker opp i minnet. Vi er jo bare mennesker, og egentlig har vi vært ganske like alltid. Det er derfor ikke rart at temaene fra Bibelen finnes i populærkulturen vår i dag. Det er kanskje lettere å se denne koblingen i mine bøker, siden jeg tross alt leser Bibelen, sier hun.»⁸

Danmark

H.C. Andersen (1805–1875) Dansk forfatter

H.C. Andersen er kjent verden over for sine mange eventyr. Noen av de mest kjente er *Den stygge andungen*, *Prinsessen på erten*, *Den lille havfrue* og *Piken med svovelstikkene*.

Om H.C. Andersens forhold til troen og Bibelen sier professor Johannes Nørregaard Frandsen (sitert i Kristeligt Folkeblad):

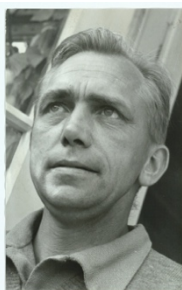
«H.C. Andersen hadde en enkel tilgang til troen, hvor han mente, vi skulle blive som børn, og den tilgang til troen, og den er med til at danne rammen om hele hans forfatterskab.»⁹ Frandsen påpeker videre at eventyrdikteren i det hele tatt var godt kjent med Bibelen.

Karen Blixen (1885–1962) Dansk forfatter og dikter

Karen Blixen er Danmarks mest leste og internasjonalt anerkjente forfatter fra det 20. århundre. Hun er kjent for bøker som *Den afrikanske farmen* (1937), utgitt under pseudonymet Isak Denisen og *Babettes gjestebud* (1950). Begge ble filmatisert og fikk Oscar-priser.

I en avhandling om Karen Blixen står det: «At hennes fortellinger er sprekkefulle av bibelreferanser, er ikke til å komme unna, og man kan spørre seg hvordan hennes fortellinger ville sett ut uten Bibelen som kilde.»

Martin A. Hansen (1909–1955) Dansk forfatter

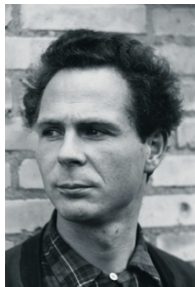
Martin Hansen var utdannet lærer og utga romaner, reiseskildringer og essay. Selv om han døde nokså ung (44 år), har han gjort seg svært bemerket som forfatter.

Man finner både hentydninger til og sitater fra Bibelen i hans bøker. I en avhandling om hans kanskje mest kjente og analyserte roman, *Løgneren*

⁸ https://www.nrk.no/kultur/bok/_preget-av-min-religiose-arv-1.11534290 (lest 29.02.20)

⁹ <https://www.kristeligt-dagblad.dk/kirke-tro/2014-05-07-litterære-klassikere-gennemsyret-af-bibelen> (lest 29.02.20)

(1950), sies det: «Kristendommens betydning understøttes av den kristne symbolikk og en rekke av de bibelske henvisningene i romanen.»

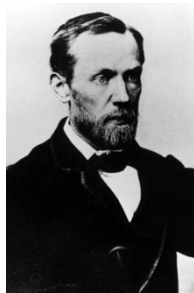

Peter Seeberg (1925–1999) *Dansk forfatter og museumsinspektør*

Peter Seeberg debuterte som forfatter i 1956. Han skrev en rekke romaner, noveller og barnebøker, i tillegg til dramatikk for scene og fjernsyn.

Peter Seeberg er et eksempel på at Bibelen fortsatt er blitt brukt i litteraturen, selv i sekulariserte samfunn, slik det kommer fram i et sitat fra Kristelig Dagblad: «Et eksempel er Peter Seebergs roman *Hyrder*, som betegnes som en av det 20. århundres danske hovedverker, og er spekket med referanser fra både Det gamle og Det nye testamente, selv om Peter Seeberg ikke regnes som en kristen forfatter.»¹⁰

Finland

Aleksis Kivi (1834–1872) *Finsk forfatter, lyriker og dramatiker*

Aleksis Kivi var den forfatteren som skrev den første viktige romanen på finsk, *Syv brødre* (1870). Noen av hans dikt hører til det beste av finsk lyrikk. Da Kivi begynte sitt forfatterskap, fantes det ikke noen finskspråklig litterær tradisjon, kun noen få andre forfattere skrev på finsk. Han var derfor nødt til å utvikle det finske skriftspråket i tillegg til å takle de fordommene som fantes mot finsk som litterært språk.

Hans mest kjente roman *Syv brødre* har noen referanser til Bibelen, og i teaterstykket *Lea* (1869) bruker han også Bibelen. Dette var det første teaterstykket som ble oppført på finsk.

Mika Waltari (1908–1972) *Finsk forfatter, lyriker og dramatiker*

Mika Waltari er særlig kjent for sine historiske romaner, med *Egypteren Sinuhe* (1945) som den mest kjente i Norge. Han skrev også poesi, skuespill og radioteater. Hans litteratur er oversatt til over 30 språk.

Mika Waltari bruker flittig Bibelen i flere av sine bøker. I romanen *Egypteren Sinuhe* er det flere hentydninger, og i bøkene *Rikets hemmelighet* (1945) og *Romeren* (1964) gjengis historier om Jesus og apostlene fra NT.

¹⁰ <https://www.kristeligt-dagblad.dk/kirke-tro/2014-05-07-litterære-klassikere-gennemsyret-af-bibelen> (lest 29.02.20)